

Harrisin ja Atranin argumentit

Matti Kamppinen

Dosentti Ilkka Pyysiäinen toi perustellusti esiin (*Tieteessä tapahtuu* 7/2007) Sam Harrisin argumentaatioon liittyvän keskustelun. Arviota kirjoittaessani tutustuin tähän keskusteluun tohtori Kimmo Ketolan vinkin perusteella, mutta en sisällyttänyt sitä Harrisin kirjan käsittelyyn.

Mielestäni syy tutustua Harrisin esimerkkitarinaa ja tarinan uskontotieteellinen arvo on siinä, että se motivoi jäljittämään toiminnan kausaalisisinä syinä vaikuttavia uskomuksia ja arvostuksia. Tämän vuoksi tarinan pitäisi olla jokaisen uskonnosta kiinnostuneen tutkijan lukulistalla.

Empiirisessä uskontoantropologiassa olemme "tuomittuja" soveltamaan davidsonilaista jalouden periaatetta, eli etsimään niitä uskomuksia ja haluja, jotka tekevät toiminnan ymmärrettäväksi.

Millaisilla uskomuksilla ja arvostuksilla varustettu toimija tekee itsemurhaiskun? Jos meitä pyydetäisiin lyömään vetoa näistä uskomuksista, ja valitsemaan kahden uskomuksen välillä: a) kaikkivaltias luojajumala on luvannut pääsyn paratiisiin niille, jotka tappavat vääräuskoisia, ja b) kaikkivaltiasta jumalaa ei ole olemassa tai ainakaan se ei palkitse tappajia, valinta olisi vaihtoehto a.

Varsinainen syy jättää Atranin keskustelu pois arviosta oli se, että Atranin argumentti koskee ensisijaisesti itsemurhapommittajien läheisten uskomuksia, arvostuksia ja toimintaa. Itsemurhapommituksen uskonnollista motivaatiota ei voi kyseenalaistaa osoittamalla, että itsemurhapommittajan läheiset eivät edusta tätä motivaatiota sellaisena kuin sen olisi pitänyt olla, jos he itse olisivat itsemurhapommituksen tehneet. Tekijän läheiset punnitsevat Atranin esimerkeissä sitä, että tekijä valitsi huonosti, uhrasi oman elämänsä vähemmän tärkeän asian puolesta. Näin ollen Atranin argumentti kohdistuu tarinan loppuosaan, läheisten uskomuksiin. Harrisin tarinassa argumentatiivinen pääpainon on alussa. Atranin argumentti on siis muotoa:

Harris väittää, että A saa aikaan B:n ja B saa aikaan C:n.
Aineiston perusteella B ei saa aikaan C:tä.
Harrisin väite, että A saa aikaan B:n ei pidä paikkaansa.
Päätelmä on virheellinen.

Itsemurhapommittajien koulutustausta on osoittautunut mielenkiintoisen korkeaksi. Koulutustaustaa ei voi päätellä itse pommitusaktista,

joskin lisäinformaatio korkeasta koulutustaustasta lisää evidenssiä sen puolesta, että kuolemattomuutta ja paratiisia koskeva uskomus on strukturoitu ja liittyy systemaattisesti muihin todellisuutta koskeviin uskomuksiin.

Olen Pyysiäisen kanssa samaa mieltä siitä, että empiirinen evidenssi on uskontokritiikin kannalta tärkeää. Osa evidenssistä on tässä vaiheessa vielä alustavien löydösten ja tutkivien journalistien varassa (Hitchens 2007, Goldberg 2007, Gorenberg 2000), mutta tutkimusta tarvitaan lisää. Uskontotieteen monilla aloilla lähtökohtainen oletus uskonnon hyödyllisyydestä ei ole ollut omiaan suuntaamaan tutkimustoimintaa relevantilla tavalla.

KIRJALLISUUS

- Goldberg, Michelle: *Kingdom Coming – The Rise of Christian Nationalism* (Norton 2007).
Gorenberg, Gershom: *The End of Days – Fundamentalism and the Struggle for the Temple Mount* (Oxford University Press 2000).
Hitchens, Christopher: *God is Not Great – How Religion Poisons Everything* (Twelve Books 2007).

Kirjoittaja on Turun yliopiston dosentti ja uskontotieteen lehtori.